

Česká republika

Jakub Rádl

12. června 2019

Obsah

1	Základní informace	3
1.1	Poloha	3
2	Historie	3
2.1	Hranice státu	3
2.2	Územní vývoj státu	4
2.3	Mapování našeho státu	4
3	Geologie	4
3.1	Geomorfologické členění	4
3.2	Česká vysočina	5
3.3	Šumavská subprovincie	5
3.4	Krkonošsko-jesenická subprovincie	6
3.4.1	Českomoravská subprovincie	7
3.5	Západní karpáty	7
3.5.1	Vnější západní karpáty	7
3.5.2	Vněkarpatské sníženiny	8
4	Klima ČR	9
5	Hydrologické poměry v ČR	9
6	Půdy ČR	10
7	Živá příroda	11
7.1	Ochrana přírody	11
7.2	Chráněná území	11
8	Regiony české republiky	13
9	Vývoj osídlení a zalidnění	14
10	Vývoj hospodářství	15
11	Průmysl	16
11.1	Transformace průmyslu po roce 1989	16
11.2	Těžební průmysl, energetika	17
11.3	Hutnictví	17
11.4	Strojírenství	17
12	Zemědělství	18
12.1	•	18
13	Doprava a spoje	18
13.1	Železniční doprava	18
13.2	Silniční doprava	19
13.3	Letecká doprava	19
13.4	Říční doprava	19

14 Kraje	20
14.1 Hlavní město Praha	20
14.2 Jihomoravský kraj	20

1 Základní informace

Vyhledej v atlase:

1. rozlohu a počet obyvatel ČR [78 866km², 10.5 mil]
2. okrajové obce státu a jejich souřadnice [S:51,03 Lobendava; Z:12,05 Krásná; J:48,33 Vyšší brod; V: 18,51 Bukovec]
3. vzdálenost S–J, Z–V [278km, 493km]
4. nejkratší vzdálenost od moře [Šluknov – Štětínský záliv v Baltském moři – 326km]
5. délku státní hranice se sousedními zeměmi [N:810km, P:762km, R:466km, S:252km]
6. geografický střed: u obce Čihošť (49,44 s.š. 15,20 v.d.) (u Ledeče nad Sázavou)

Státní znak

- husitská pavéza
- dvakrát český lev, moravská orlice, slezská orlice

1.1 Poloha

Matematickogeografická

- ČR leží na 50. rovnoběžce a na 15. poledníku (středočeské časové pásmu)

Fyzickogeografická poloha

- vnitrozemský stát ležící na rozhraní mezi oceánským a kontinentálním klimatem
- střední nadmořská výška – 450m (Evropa 350m)
- ČR leží na hlavním evropském rozvodí – nedostatek velkých toků
- poloha na styku Českého masívu a Karpat – hranice vede mezi Znojmem, Brnem, Olomoucí a Ostravou
- nejvyšší bod – Sněžka (1603)
- nejnižší bod (115m)

Geopolitická

- poloha na střetu mocností a mocenských zájmů
- součást Rakousko-Uherska, zabrání Sudet, vytvoření protektorátu, sovětský blok, návrat do Evropy po r. 1989

2 Historie

2.1 Hranice státu

- přirozená nebo umělá
- patří mezi nejstarší (cca 1000 let) a nejstabilnější v Evropě
- tvořena pohraničním pásmem hor
- celková délka – 2290km
- dlouhá vzhledem k rozloze státu
- členitá – výběžky: ašský, šluknovský, frýdlandský, broumovský, rychlebský, osoblažský
- současná hranice vymezena mírovými smlouvami
 - Versailleská – Německo (1919)

- st. germainská – Rakousko (1919)
 - získá kus dolních Rakous
- mezinárodní arbitráž – Polsko (1920)
 - spory o Těšín → město rozděleno na Polský a Český Těšín
- mezinárodní smlouva – Slovensko (1997)

2.2 Územní vývoj státu

- 7. stol. – Sámova říše
- 9. stol. – Velká Morava (Mikulčice, Uherské Hradiště, ...)
- 10. stol. – základy přemyslovského státu v Čechách, Morava připojena v polovině 11. století
- 1212 – Zlatá bula sicilská
- 13. stol. – rozšiřování území za vlády Přemysla Otakara II. a Václava II.
- 14. stol. – po vymření přemyslovců Lucemburkové – vznik zemí Koruny české
- 1526 – bitva u Moháče, česko se stává součástí Habsburské říše
- 28. 10. 1918 – vznik samostatného Československa
- 1938 – mnichovská dohoda (konec tzv. první republiky)
- 1939 – Slovenský štát, Protektorát Čechy a Morava
- 1945 – ztráta Podkarpatské rusi
- 1993 – rozdělení státu na Českou a Slovenskou republiku

2.3 Mapování našeho státu

- 1518 – nejstarší tištěná mapa Čech od Mikuláše Klaudyána
 - mnoho erbů a textu, málo mapy
- 1569 – mapa Moravy od Pavla Fabricia
- 1627 – mapa Moravy od J. A. Komenského
- v letech 1760–1780 probíhá úřední mapování vojenské a civilní
- 1935 – Atlas Republiky Československé
- 1966 – Atlas Československé socialistické republiky

3 Geologie

3.1 Geomorfologické členění

- věda o tvaru zemského povrchu

Provincie	Subprovincie
Česká vysočina	Šumavská Krušnohorská Krkonošsko-jesenická Poborounská Česká tabule
Středoevropská nížina	Středopolské nížiny
Západní karpáty	Vněkarpatské sníženiny Vnější západní karpáty
Panonská pánev	Vídeňská pánev

3.2 Česká vysočina

- V České vysočině převládají předhercynské útvary – hlavně krystalické břidlice (ČMV, Šumava)
 - starší břidlice – metamorfované horniny
- Mezi nejstarší nepřeměněné útvary náleží oblast Barrandienu (Praha – Plzeň)
 - Joachim Barand – francouzský geolog, objevil spoustu zkamenělin, bylo zde moře
- největší mocnost zemské kůry je v okolí Sedlčan – 42km
- tektonicky aktivní oblasti jsou na Chebsku, Náchodsku, Opavsku
- v horninovém složení převažují žuly, pískovce, vápence a vulkanické horniny

Geologický vývoj

- **prahory** (archaikum) – vznik ČMV, Šumavy, jižních Čech
- **starohory** (proterozoikum) – nejstarší mořské usazeniny v Barrandienu
- **prvohory** (paleozoikum) – kaledonské vrásnění, část pzemí zalita mořem, vznik devonských vápenců Moravského krasu, hercynské vrásnění – vysoká pohoří, ložiska černého uhlí, moře pouze na okrajích masívu
- **druhohory** (mezozoikum)
 - snižování horstev
 - mělké křídové moře, po jeho ústupu vznik České křídové tabule
 - labské pískovce v Českém Švýcarsku, Adršpach, Český ráj
- **třetihory** (kenozoikum)
 - vliv alpinského vrásnění – neproběhlo přímo Českou vysočinou, ale Západními Karpaty → zdvih okrajových pohoří, zlomy, poklesy
 - vulkanismus v Českém středohoří, Doupovských horách a Nízkém Jeseníku (Venušina sopka, Velký a Malý roudný)
 - vývoj říční sítě, hnědouhelné pánve – Podkrušnohorský zlom
- **čtvrtohory** (kvartér)
 - doznívající vulkanismus
 - pleistocenní zalednění – lokální horské ledovce v Krkonoších a na Šumavě
 - váté písky a spraše, dotváření říční sítě
 - vliv člověka

3.3 Šumavská subprovincie

- Šumava – Velký Javor(1456, nejvyšší na Šumavě), Plechý(1378, nejvyšší na české části Šumavy)
- Šumavské podhůří
- Český les – Čerchov(1042)
- Novohradské hory

Šumava

- hraniční pohoří s Německem a z části s Rakouskem
- jedna z geologicky zaoblených oblastí – prahory, starohory
- vliv alpinského vrásnění
- lokální zalednění v pleistocénu
 - ledovcová jezera – Černé, Plešné, Čertovo, Prášilské, Laka
 - kary, morény
- národní park Šumava
 - (rašeliniště) a pláně(náhorní plošiny)
 - největší český národní park
 - NPR Boubín
 - dlouhodobé problémy s kůrovci
- společně s Bavorským lesem se jedná o nejzalesněnější část střední Evropy
- prameny Vltavy (pod Černá horou) a Otavy (Vydra), Lipenská nádrž (horní tok Vltavy)
- hřebeny Šumavy prochází hlavní evropské rozvodí

3.4 Krkonoško-jesenická subprovincie

- na svazích Krkonoš se vytvořili čtyři vegetační výškové stupně
 - listnaté a smíšené lesy s kulturními loukami 400–800 m
 - horské smrčiny 800–1200 m
 - lišejníková tundra, kamenité sutě 1450–1602 m
- Krkonoše – poškozená příroda, od 89 pokusy o nápravu
- pohoří má pestrou skladbu rostlin a živočichů s řadou endemitů a glaciálních reliktních
- příroda hřebenů Krkonoš s drsným klimatem se podobá přírodě severní Evropy – severská tundra
-

Broumovská vysočina

- součástí je CHKO Broumovsko s Adršpašsko teplickými skálami a Broumovskými stěnami
- lokalita patří k největším skalním městům střední Evropy
- členitý reliéf způsobuje klimatickou inverzi
- regionem protéká řeka Metuje

Kralický Sněžník

- rulová klenba, ze které vybíhají směrem k jihu dva hřbety
- pramenná oblast řeky Moravy
- centrální body hlavního evropského rozvodí

CHKO Hrubý Jeseník

- nejvyšší pohoří Moravy se zaoblenými hřbety a hlubokými údolími
- hřebeny Jeseníků patří k nejchladnějším oblastem v republice (Praděd 0.9)
- vyvinuté výškové vegetační stupně
- Ramzovské a Červenohorské sedlo
- NPR Praděd – vrchol Pradědu, Petrovy kameny, Velká a Malá kotlina, Bílá Opava
- NPR Šerák-Keprník – zbytky pralesních porostů horských smrčín
- lázně Jeseník, Ramzová, Červenohorské sedlo, Malá Morávka, Karlov, Karlova Studánka

3.4.1 Českomoravská subprovincie

- Brněnská vrchovina, Českomoravská vrchovina (Javořice, 837), Středočeská pahorkatina, Jihočeské pánve

Brněnská vrchovina

- Dražanská, Bobravská vrchovina, Boskovická brázda
- součástí Dražanské vrchoviny je **Moravský kras**
 - největší krasové území ČR, cca 100 km²
 - tvořen devonskými vápenci
 - CHKO se sídlem v Blansku
 - povrchové a podpovrchové krasové jevy (kaňony, údolí, závrtky, propasti, jeskyně, ponory, vývěry, ...)
 - nejnavštěvovanější místa v *severní části*
 - Sloupsko šošůvské jeskyně (Kůlna – nálezy neandrtálců 120 000 let)
 - Punkevní jeskyně (prof. Absolon, Masarykův dóm)
 - Macocha – 138 m
 - Amatérská jeskyně (41 km, Punkva)
 - Kateřinská jeskyně
 - Balcarka
 - *střední část* – Rudické propadání, Býčí skála
 - *jižní část* – Ochozská jeskyně, Pekárna – rytiny koní a bizonů na kostech zvířat (13 000 let)

3.5 Západní karpáty

3.5.1 Vnější západní karpáty

- pavlovské vrchy (Děvín 550), Žďánický les, Chřiby, Hostýnsko-vsetínská vrchovina, Kyjovská pahorkatina, Vizovická vrchovina, Bílé Karpáty (Velá Javořina, 970), Javorníky (Velký Javorník, 1071), Moravsko-slezské Beskydy (Lysá hora, 1323)

Pavlovské vrchy

- CHKO, biosferická rezervace
- slabě zkrasovělé jurské vápence táhnoucí se až do Rakouska
 - přineseny Alpiským vrásněním
- jedna z nejteplejších a nejsušších oblastí v ČR
- stepní a lesostepní společenstva v NPR Děvín
- lovci mamutů – Věstonická Venuše
- pěstování vinné révy
- nádrže Nové Mlýny na řece Dyji

3.5.2 Vněkarpatské sníženiny

- Dyjsko-svratecký úval, Vyškovská brána, Hornomoravský úval, Moravská brána, Ostravská pánev

4 Klima ČR

- ČR leží v **přechodu oceánského a kontinentálního klimatu**
- na klima mají vliv
 - většinu roku ovlivňována **západním prouděním** od Atlantiku
 - ovlivněno **reliéfem** (nadmořská výška, srážkový stín, expozice svahu)
 - **lesní plochy** – zachytávají vodu
 - **vodní plochy** – zvlhčují místní mikroklima
 - **zastavené plochy** – produkce tepla
 - rozložení **vzduchových hmot** (arktická, polární, tropická)
- počasí ovlivňuje rozložení cyklon a anticyklon nad Azorskými ostrovy, Islandem, Britskými ostrovy, Skandinávií a Ruskem
- aprílové počasí – časté změny v počasí počátkem dubna
- ledoví muži – jarní mrazy na svátek Pankráce, Serváce a Bonifáce (12. – 14. 5.)
- Medardov kápě – 40 dní dešťů po svátku sv. Medarda (8. 6.)
- babí léto – doznění letního počasí počátkem podzimu

Synoptická mapa

- zobrazuje předpověď počasí
- tlakové výše, níže, ...

Rozložení teplot

- vliv nadmořské výšky ($0.6^{\circ}\text{C}/100\text{m}$ – termický stupeň)
- z hlediska vymezujeme klimatické oblasti
 - **teplé** – nížiny
 - **mírně teplé** – vrchoviny $< 700\text{ m}$
 - **chladné** – vrchoviny, pohoří $> 700\text{ m}$

Rozložení srážek

- ovlivněno **nadmořskou výškou**
- nejsušší oblasti leží ve **srážkovém stínu** Krušných hor a ČMV, nejdeštivější jsou naše okrajová pohoří
- **klimadiagram** – určuje roční chod srážek na určitém území

5 Hydrologické poměry v ČR

Otáčečky

1. Lokalizuj naše řeky v rozsahu mapy v atlase na str. 11
2. Do kterých moří odtéká voda z našeho území a které řeky ji tam odvádějí?
 - Morava – Černé, Labe – Severní, Odra – Baltské
3. Co bylo příčinou velkých povodní v posledních letech?
 -
4. Z učebnice zpracuj téma Zásahy člověka do hydrosféry
 - staví rybníky, přehrady, špiní vodu

Řeky

- modelují reliéf, významné pro člověka (domácí spotřeba, energie, zalévání, ...)
- ČR leží na **hlavním evropském rozvodí** (Klepý, 1143m) → sucho, nemožnost vodní dopravy
- **sněhovo-dešťový** (středoevropský) režim odtoku → hlavním zdrojem vody jsou srážky, nevyrovnané (na jaře taje sníh)
- voda z našeho území odtéká do Severního, Černého a Baltského moře

Jezera

- ledovcová (Černé 18ha, 40m)
- krasová – malá (Hranická propast)
- rašelinová – slatě (Chalupská slat')
- říční

Rybníky

- jižní Čechy (Rožmberk 489ha, Třeboňská, Českobudějovická pánev, osou řeka Lužnice) – kulturní krajina
- Českomoravská vrchovina (Velké Dářko)
- jižní Morava (Pohořelicko, Lednické rybníky – Nesyt)
 - ryby umírají na nedostatek kyslíku

Přehradní nádrže

- význam energetický, zásoba pitné a užitkové vody, rybolov, zavlažování, regulace průtoku
- největší množství vody je zadržováno na vltavské kaskádě (Lipno 4870 ha, Orlík 720 mil. m³, Kamýk, Slapy, Štěchovice)
- Vranov, Dalešice, Nové Mlýny, Slezská Harta, Šance, Brněnská přehrada

Prosté podzemní vody

- zásoby tam kde jsou propustné horniny, pískovcová skalní města (Polabí, České Švýcarsko, Adršpach)
- Brno bere vodu z vírské přehrady a Březové

Minerální vody

- obohacené vody využívané k léčebným účelům
- zásoby v severních Čechách → lázně Karlovy Vary, Františkovy, Mariánské, na Moravě Luhačovice

Vliv člověka na hydrosféru

- stavba přehrad, rybníků
- využívání → znečišťování vody
- globální oteplování → tání ledovců

6 Půdy ČR

- půdní typ vzniká působením **půdotvorných činitelů**
 - **geologický podklad** (vliv na chemismus, minerály), **reliéf** (expozice, eroze), **klima** (srážky, výpary, teploty), **vegetace** (zdroj humusu), **edafon** (řasy, bakterie, plísňe, houby), **člověk** (odlesňování-eroze, zástavba, kyselé deště, umělá hnojiva)
- průřez půdou se skládá z několika horizontů
- půdní druh vymezujeme na základě zrnitosti → jílovité, hlinité, písčité
- vypsát z atlasu str. 12

7 Živá příroda

- vývoj rostlinstva a živočišstva na území ČR byl ovlivněn **polohou na rozhraní** několika **biogeografických zón**
 - boreální, středoevropské lesní, alpské a karpatské
- také polohou na rozhraní **zaledněné a nezaledněné** Evropy
- vegetační stupně údolních niv, dubový a bukový byly výrazně **přeměněny člověkem** – zemědělské plochy, regulace řek, likvidace lužních lesů
- význam lesních ekosystémů
 - z rozlohy státu zabírají asi 33%
 - v druhové skladbě dominuje smrk 55%
 - význam lesa pro ekologickou stabilitu krajiny
 - význam lesa pro ekologickou vodohospodářství
 - význam lesa pro rekreaci
 - zabraňování erozi
 - lesy ohrožené kůrovcem, především Šumava

7.1 Ochrana přírody

1. Pomocí učebnice a atlasu vyhledej naše NP, CHKO a biosferické rezervace
2. Která z těchto chráněných území leží na Moravě? [NP Podyjí, CHKO: Pálava, Moravský kras, Karpaty, Beskydy]
 - 1838 – Žofínský prales, prales Hojná Voda (Novohradské hory) – první chráněná území
 - 1858 – Boubínský prales
 - po 1989 – zřízeno MŽP → vydávány nové právní normy pro ochranu přírody
 - 1991 – státní program péče o životní prostředí
 - postupně dochází ke zkvalitňování životního prostředí, ale značná zátěž z minulosti a rostoucí problém s nárůstem automobilové dopravy, prašností atd.

7.2 Chráněná území

Velkoplošná CHÚ

- **národní parky:**
 - vyhlašuje parlament české republiky
 - 1963 – Krkonošský NP (nejstarší)
 - 1991 – Šumava (největší)
 - 1991 – NP Podyjí
 - mezi Znojmem a Vranovem
 - kaňon řeky Dyje
 - nejzachovanější kaňon v Evropě (za komunismu uzavřeno)
 - signálky – malé, asfaltové silnice pro pohraniční stráž, nyní pro turisty
 - 2000 – NP České Švýcarsko
 - největší pískovcové skalní město ve stř. Evropě
 - Pravčická brána
 - pozůstatek mělkého křídového moře
- **chráněné krajinné oblasti:**
 - vyhlašuje vláda ČR
- NP a CHKO jsou řízeny vlastní správou
- návštěvníci jsou povinni řídit se řádem těchto CHÚ
- v NP jsou vytvořeny ochranné zóny

Maloplošná CHÚ

- **národní přírodní rezervace (NPR)**
- **přírodní rezervace (PR)**
- **národní přírodní památka (NPP)**
- **přírodní památka (PP)**

Biosferické rezervace UNESCO

- lokality světového významu
- Dolní Morava
 - CHKO Pálava – Pavlovské vrchy
 - Lednicko valtický areál
 - Soutok – Dyje do Moravy
- Třeboňsko, Šumava, Křivoklátsko, Krkonoše, Bílé Karpaty,

Mokřadní ekosystémy

- bažiny, rašeliniště, vodní plochy
- chráněné na základě Ramsarské úmluvy
- Třeboňsko, Šumavské slatě, Lednické rybníky (Nesyt)

Natura 2000

- projekt EU, zaměřený na mimořádně cenná přírodní území
- ochranu kontrolují místní orgány

8 Regiony české republiky

1. Vyhledej v atlase kraje ČR a jejich hlavní města
2. z učebnice zjistí rozlohu JM kraje a porovnej s ostatními
3. Kdo je současným hejtmanem JM kraje a kde sídlí

Kraje

- v r. 2000 zavedeny **vyšší územní samosprávné celky – kraje**
- celkem 14 krajů
- v čele hejtman – současně
- Jihomoravský –
- Středočeský – největší
- Moravskoslezský – nejlidnatější

Okresy

- 76
- 2003 – zankají, dnes fungují jen jako statistické jednotky
- nahrazeny **obcemi s rozšířenou působností** – 205

Obec – nejmenší článek

Kraje

- Jihomoravský – Brno
 - Blansko
 - Brno-město
 - Brno-venkov
 - Břeclav
 - Hodonín
 - Vyškov
 - Znojmo
- Vysočina – Jihlava
- Jihočeský – Č. Budějovice
- Plzeňský – Plzeň
- Karlovarský – Karlovy vary
- Ústecký – Ústí nad Labem
- Liberecký – Liberec
- Královéhradecký – Hradec Králové
- Pardubický – Pardubice
- Olomoucký – Olomouc
- Moravskoslezský – Ostrava
- Zlínský – Zlín
- Středočeský – Praha
- Praha – Praha

Historie

- ČR se skládá ze tří historických území: Čechy, Morava, Slezsko (pro současné uspořádání toto nehraje roli)

NUTS

- v rámci EU byla v ČR vytvořena **soustava územních statistických jednotek – NUTS II**
- jedná se o 8 oblastí, které slouží eurostatu pro porovnávání ekonomických ukazatelů členských zemí
- jedná se o oblasti, které počtem obyvatel překračují 1 milion (proto některé kraje spojeny)
- na základě členění jsou přijímány finanční prostředky ze strukturálních fondů EU, které jsou určeny na rozvoj zaostávajících regionů
- HDP < 75% EU – chudý region
- HDP > 120% EU – bohatý region
- NUTS 1 – ČR
- NUTS 2 – 8 regionů vymezených EU
- NUTS 3 – 14 krajů
- NUTS 4 – 76 okrajů
- NUTS 5 – 6249 obcí

9 Vývoj osídlení a zalidnění

- původně usazení v nížinách
- nejpozději osídlovány vysoké části vrchovin a pohoří
- potřeba rozšíření – pastevectví, těžba rud, těžba dřeva
 - motivace neplacením daní / půdou zdarma
 - zváni cizinci ke kultivaci pohraničí – „sudet“
- v současnosti velké množství malých obcí s malým počtem obyvatel – spravují ale přes polovinu území, protože jsou na rozdíl od bodových velkoměst rovnoměrně rozloženy

Městská sídla

- vymezení pojmu město:
 - historicko-právní hledisko – titul získán v minulosti
 - kvantitativní hledisko – od 10 000
 - kvalitativní hledisko – služby, vícepodlažní budovy,
- velkoměsto > 100 000, světové velkoměsto > 1 000 000
- statutární město – má právo se členit na městské části
 - primátorka: Markéta Vaňková (sídlí na magistrátu:)
 - městské části:
 - je jich 29
 - v čele starosta
 - Jaroška v Černých polích
- funkce měst
- problémy našich měst
- kulturní památky UNESCO

- Český Krumlov (historické centrum)
- Telč (historické centrum)
- Praha (historické centrum)
- Kutná Hora (historické centrum, chrám sv. Barbory, ..)
- Zelená Hora
- Brno (vila Tugendhat)
- Kroměříž (zahrady, zámek, ...)
- Žďár nad Sázavou
- Lednicko-Valtický areál ()
- Holašovice
- Olomouc
- Třebíč
- Litomyšl
- vývoj urbanistických zón
 - jednotlivé části města vznikající v určitých obdobích
 - historické jádro
 - 19. stol – rozvoj průmyslu → nová obytná zóna, továrny
 - po 2. sv. v. – rozšíření panelových sídlišť
 - revitalizace po 1989 – zateplování, nástavby, výměna jader
 - novodobě
 - vznik nových průmyslových zón na okrajích měst, satelitních měst
 - revitalizace volnočasových zón, městských parků
 - vznik nákupních center
- funkce venkovských sídel:
 - zemědělská
 - obytná
 - udržování lidových tradic
 - rekreační (druhé bydlení)
 - údržba krajiny
 - revitalizace
 - cílem zabránit vylidňování venkova
 - malý potenciál pro mladé lidi
 - zlepšování služeb (obchod, školství, doprava, kultura, ...)
 - vznik pracovních příležitostí
 - urbanizace – růst měst rozšiřování městského způsobu života, stěhování obyvatel do měst — rozdílný vývoj ve vyspělých zemích a rozvojových zemích
 - suburbanizace – přesun obyvatel na okraje měst a do blízkého zázemí, důležité je dopravní spojení

10 Vývoj hospodářství

- postavení českých zemí v rámci Rakouska-Uherska
 - důležitá součást, 80% průmyslového potenciálu, těžba uhlí, stříbra
- prvorepublikové Československo – patří mezi průmyslové země světa, prosazovalo se na světových trzích (Baťa, strojírenství, zbraně, sklo, pivo)
- Slovensko zaostává za Českými zeměmi (od první republiky)
- po roce 1948 (nástup komunismu)

- znárodnění průmyslu a kolektivizace zemědělství, zrušení soukromý sektor
- centrální plánování ekonomiky
- preferování těžkého průmyslu
- orientace na východní blok → zaostávání za vyspělými státy
- vysoká zaměstnanost žen, zhoršování ekologické situace
- 1989 – pád komunistického režimu
 - přechod na tržní hospodářství a celková transformace ekonomiky
 - vybudování trhu, privatizace

Transformace ekonomiky po roce 1989

- návrat k tržní ekonomice, omezení role státu
- rozpad Československa (1. 1. 1993) a východních trhů
- hledání nových odbytišť, přeorientování na trhy EU
- pokles státních dotací hospodářství
- velká a malá privatizace, kupónová privatizace
- restituce v zemědělství – navrácení soukromého majetku (proces veden do dnes)
- příliv zahraničního kapitálu
- do roku 2004 byl mírně větší dovoz než vývoz (dnes obráceně)
 - riziko snížení poptávky
- útlum těžkého průmyslu, zemědělské výroby → pokles zaměstnanosti
- nezaměstnanost 1.9% (Feb 2019) – nejmenší v EU (nedostatek pracovní síly)
- posílení sektoru služeb
- rozšíření dopravního napojení na Rakousko a Německo
- prioritou je dobudování dálniční sítě a železničních koridorů
- rozvoj cestovního ruchu
 - možnost cestování do zahraničí
- větší otevření trhu po vstupu do EU přináší své výhody i nevýhody
- ekologická politika státu

11 Průmysl

11.1 Transformace průmyslu po roce 1989

- k hlavním průmyslovým oblastem patří:
 - Podkrušnohoří, pražská aglomerace, Plzeň, Jablonec-Liberec, Pardubice-Hradec, Ostravsko, Olomouc, Zlín, Brněnsko
- privatizace
- změny v odvětvové a územní struktuře
- rušení a útlum některých výroby
- vstup zahraničního kapitálu, moderních technologií (EU, NATO)
- využití levné, ale kvalifikované pracovní síly (nyní pracovní síla dražší)
- budování průmyslových zón
 - Černovické terasy – největší průmyslová zóna v ČR
- značné investice jdou do elektrotechniky a automobilového průmyslu → hlavní složka ekonomiky
-

11.2 Těžební průmysl, energetika

- pokles těžby surovin na objemu průmyslové výroby
- zásoby uhlí, žuly, vápence, kaolínu, sklářských písků
- černé uhlí – Ostravsko karvinský revír
- hnědé uhlí – Podkrušnohoří – Severočeský a Sokolovský revír (Mostecká pánev)
 - limity, dnes překračovány
 - využití v elektrárnách
- zastavena těžba uranu (Rožná)
 - dříve dodáván do Sovětského svazu
- ropa a zemní plyn
 - Hodonínsko, Břeclavsko
 - dodávány z Německa a Ruska
- výroba elektrické energie
 - odsíření tepelných el.
 - dominantní postavení ČEZ (EON, Bohemia energy, Innogy, RWE)
 - rozhodující podíl pevných paliv
 - do r. 2020 13% podíl obnovitelných zdrojů na výrobě el. en.
 - 53% energie z tepelných elektráren (Podkrušnohoří)
 - 2 jaderné elektrárny – Temelín, Dukovany (33%)
 - z obnovitelných zdrojů – 12% (hydro, větrné, biomasa, solární)
 - spalování dřeva, rychle rostoucích dřevin, slámy
 - obnovitelné zdroje nejsou v našich podmínkách příliš efektivní

11.3 Hutnictví

- po roce 1989 útlum a krize
- těžba uhlí v Moravskoslezském kraji (Vítkovice, Nová huť,)

11.4 Strojírenství

- nejrozšířenější odvětví s mnohaletou tradicí
- kvalifikovaná pracovní síla
- přímé zahraniční investice
- změny ve výrobním programu, útlum, nebo zánik výroby
- dříve hlavní centrum v Brně (Kuřim, Adamov)
 - zbrojovka – přesunuta do Uherského Brodu
 - 1. brněnská strojírna – stále funkční
 - Zetor – výroba utlumena

Výroba dopravních prostředků

- Škoda Mladá Boleslav (Volkswagen)
- TPCA Kolín (Toyota(Jap), Peugeot(Fr), Citroen(Fr))
- Hyundai Nošovice
- Tatra Kopřivnice (Zikmund a Hanzelka)
- celkově přes 1000 000 automobilů ročně

12 Zemědělství

12.1 ●

Zemědělské výrobní oblasti

- **Kukuřičná** – Dyjskosvratecký a Dolnomoravský úval
 - úrodné černozemě, teplé, ale suché klima
 - pšenice, kukuřice, teplomilné druhy ovoce(meruňky, broskve), zeleniny a vinné révy
 - sucho kvůli srážkovému stínu ČMV
- **Řepařská** – Hornomoravský úval, Polabí, dolní Povltaví a dolní Pohoří
 - černozemě, hnědozemě, teplé mírně vlhké klima
 - pšenice, sladovnický ječmen, cukrovka, zelenina
- **Obilnářsko-bramborářská** – vrchoviny především ČMV
 - hnědé půdy, podzoly, chladnější vlhčí klima
 - brambory, krmná pšenice a ječmen, oves, píce
- **Pícninářská** – nejvyšší části vrchovin a horské oblasti
 - hnědé půdy, podzoly, gleje (příliš mokré půdy), chladné vlhké klima
 - převaha luk a pastvin pro živočišnou výrobu

13 Doprava a spoje

- základní podmínka úspěšného hospodářského rozvoje (vnitřní doprava a napojení na mezinárodní)
- nutnost modernizace (pomalá, drahá)
 - dobudovat síť rychlostních železničních koridorů
 - dobudovat a zmodernizovat dálniční síť

13.1 Železniční doprava

- nerovnoměrné rozmístění železniční sítě
- značná hustota (9600km), ale málo elektrifikovaných a vícekolejných tratí (cca 1/3)
- malá propustnost a nízké rychlosti
- nerentabilní provoz na vedlejších tratích
- nízká úroveň kultury cestování
- pokles objemu přepravy osob a nákladů v důsledku útlumu těžkého průmyslu, poklesu ceny osobních automobilů a nárůstu ceny jízdného
- v posledním roce dotace vlády na cestování studentů a seniorů → nárůst počtu osob
- ekologičtější než automobilová doprava, ale dražší

Rychlostní koridory

- modernizované nejdůležitější trasy
- 1. Děčín-Praha-Pardubice-Brno-Břeclav
- 2. Petrovice-Ostrava-Prerov-Břeclav
- 3. Ostrava-Prerov-Praha-Plzeň-Cheb
- 4. Děčín-Praha-Budějovice

Brno

- důležitý dopravní uzel (průnik prvního a druhého koridoru)
- problémy s nádražím
 - nedostatečná kapacita
 - nepřehlednost (v zatáčce)

Konkurence

- RegioJet

13.2 Silniční doprava

- hustá, ale zastaralá silniční síť
- nutno dobudovat ucelený systém dálnic a rychlostních silnic
- změny 1. 1. 2016 – zrušeny rychlostní silnice, část převedena na dálnice a část na silnice 1. třídy
- cca 1200km dálnic, výstavba bržděna vykupováním a ekologií
- chybí obchvaty kolem měst
- problémy s kamionovou dopravou – silnice na ni nejsou stavěny

13.3 Letecká doprava

- nárůst přepravy osob po roce 1989
- rozdíl mezi vnitrostátní a mezistátní přepravou
- letiště v Praze, Brně, Ostravě a Karlových Varech
- privatizace ČSA
- letiště Brno-Tuřany
 - modernizace po 1989
 - charterové lety do středomoří
 - linka Brno-Praha nefunguje

13.4 Říční doprava

- podmínky pro provozování říční dopravy v ČR
- nedostatečné parametry řek
- využití Labe, Vltavy, Moravy
 - Labe splavné od chvaltic
- Baťův kanál
 - vybudován před 2. sv. válkou podél moravy na přepravu lignitu do Baťových továren
 - cca 50km
 - po válce zabaven komunisty a přestal být provozuschopný
 - nyní zrekonstruován, využíván pro turistický ruch
- cca 300km říčních tras
- Česká plavba a labská, a.s.
- trendy v EU a v ČR

14 Kraje

14.1 Hlavní město Praha

- poloha uprostřed České kotliny v části Pražské plošiny
- reliéf se skládá z hluboce zaříznutých říčních údolí kopců a teras
- jediné milionové město v ČR, statut kraje
- hospodářské, politické, vzdělávací, kulturní, ... centrum
- nadnárodní význam – mezinárodní akce, ambasády, ...
- dopravní význam
 - metro
 - dopravní uzel mezinárodního významu
 - Letiště Václava Havla
- nejnavštěvovanější místo v ČR, historické centrum na seznamu UNESCO
- historické jádro tvoří Hradčany, Malá Strana, Staré a Nové Město, Vyšehrad

Zajímavosti

- Pražský hrad – největší hradní komplex na světě
- Karlův most – jen kopie soch
- Petřín – rozhledna (60m), „pražská Eiffelova věž“
- Staroměstské náměstí
 - Orloj – restaurován
 - Chrám – pochován Ticho de Brahe
- Václavské náměstí
 - Národní muzeum
 - socha sv. Václava
- Strahov – sokolský sletový stadion (dříve spartakiády, nyní tréninkové středisko Sparty)
- Vítkov – mauzoleum (Gottwald)
- Národní Divadlo
- Vyšehrad

14.2 Jihomoravský kraj

1. Kolik žije v Brně obyvatel (380 000)
2. Jaké postavení zaujímá Brno v rámci ČR?
 - centrum vzdělání, vědy a výzkumu
 - kampus v Bohunicích – Masarykova univerzita
 - komplex technologického parku VUT, Palackého vrch
 - dopravní uzel,
3. Jaké přírodní a kulturněhistorické zajímavosti Jihomoravského kraje znáš?
 - Tugendhat, Špilberk, Lednice,
 - druhé největší město v ČR
 - statutární a krajské město (29 částí, 48 čtvrtí)

- centrum strojírenského průmyslu, dříve také textilního a oděvního
 - z velkých strojírenských podniků již fungují jen 1. Brněnská strojírna a Zetor
 - útlumem prošli též Kuřim, Adamov, Blansko
- centrum vědy a vzdělání
- sídlo Ústavního a Nejvyššího soudu a ombudsmana (Anna Šabatová)
- významný dopravní uzel
- veletržní město (otevřeno za první republiky (1925))
- Velká cena – motocyklové závody
- 1292 – Brno královským městem

Kulturní zajímavosti

- Mahenovo divadlo – 1. elektrifikované divadlo (Edison)
- Náměstí svobody – bývalý kostel, „orloj“, ...
- vila Tugendhat – postavena židovskou rodinou před 2. sv. v., za války velitelství, za komunismu školka, po 89 památka
- Petrov
- Špilberk (dříve byl starý brněnský hrad)
- Brněnská radnice – pověsti
- Měnínská brána – jedna z pěti bran brněnského opevnění

Kraj

- rozloha kraje cca 7000km², cca 1200000 obyvatel
- významný podíl na tvorbě HDP
- produkční zemědělská oblast Dyjsko-svrateckého a Dolnomoravského úvalu (kukuřičná oblast)
-

14.3 Moravskoslezský kraj

- průmyslový region s centry Ostrava, Opava, Karviná, Frýdek Místek, Bohumín, Třinec
- těžba černého uhlí na Karvinsku, soustředění těžkého průmyslu
- mezi největší podniky u nás patří Vítkovické železárny, Nová huť a železárny v Třinci a v Bohumíně
- vysoká míra nezaměstnanosti související s útlumem těžkého průmyslu
- Tatra Kopřivnice
- Nošovice – Radegast, Hyundai
- poškozené životní prostředí
- historická moravskoslezská hranice
- Jeseníky, Moravskoslezské Beskydy, Moravská brána
- řeky Odra, Opava